

UCHWAŁA NR
RADY MIEJSKIEJ W NAMYSŁOWIE

z dnia 2023 r.

w sprawie gminnego programu przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej na lata 2023-2027

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40, 572, 1463, 1688) oraz art. 6 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz. U. z 2021 r. poz. 1249, z 2023 r. poz. 535, 1606), uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się gminny program przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej na lata 2023 - 2027 stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Namysłowa.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady

Jacek Ochędzan

Załącznik do uchwały Nr
Rady Miejskiej w Namysłowie
z dnia 2023 r.

**Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej
i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej**

Namysłów 2023

Wstęp

Kwestia przemocy domowej od wielu lat uważana jest za istotny problem społeczny. Najczęściej ofiarami przemocy są kobiety i dzieci, czy też osoby starsze lub niepełnosprawne. Niestety bardzo dużym problemem jest fakt, że ludzie niechętnie przyznają się do występowania zjawiska przemocy, które występuje wewnątrz rodziny, czy to ze względu na poczucie wstydu, czy też strach przez sprawcę. Zmiany prawne przyczyniły się do coraz częstszego ujawniania występowania tego zjawiska oraz umożliwiły szybsze reagowanie na nie. Wbrew powszechnym przekonaniom i stereotypom zjawisko przemocy występuje we wszystkich grupach społecznych, niezależnie od poziomu wykształcenia, czy też sytuacji materialnej. Nie dotyczy tylko i wyłącznie rodzin z problemami, czy nieumiejętnościami radzenia sobie w społeczeństwie. Sama przemoc jest niczym innym jak demonstracją siły i chęci przejęcia kontroli nad drugą osobą. Powoduje ona u ofiar niską samoocenę, poczucie bezsilności i bezradności, ciągły niepokój, depresję oraz choroby związane ze stresem. Doznawanie lub bycie świadkiem przemocy przez dzieci prowadzi do nieodwracalnych skutków, które mogą objawić się dopiero w życiu dorosłym. Praca z osobami doświadczającymi przemocy jest bardzo trudna oraz czasochłonna, wymagająca zaangażowania wielu instytucji i specjalistów. Rodzina jest miejscem, w którym kształtuje się osobowość, system wartości i styl życia człowieka. Bardzo ważne są prawidłowe relacje wewnątrz rodziny, ochrona dóbr osobistych, zapewnienie poczucia bezpieczeństwa i odpowiednie warunki do rozwoju i życia. Aby rodzina funkcjonowała prawidłowo państwo ma za zadanie dbać o swoich obywateli, stwarzając im dogodne warunki życia. W sytuacji kryzysowej niezbędne jest objęcie pomocą i wsparciem osób doświadczających przemocy, a także podjęcie stanowczych działań wobec osób stosujących przemoc, aby ta nie powtarzała się. Jest bardzo widoczna potrzeba edukacji nie tylko osób doświadczających przemocy ale i osób stosujących przemoc. Dlatego do zjawiska trzeba podejść kompleksowo i interweniować z każdej strony. Ku temu służy poniższy program.

1. Przemoc w różnych aspektach

1.1. Przemoc w świetle prawa

Przemoc domowa może zostać ujęta w kontekście łamania praw człowieka. Kontekst ten znalazł odzwierciedlenie w wielu dokumentach międzynarodowych, które zalecają podejmowanie wszelkich niezbędnych działań, aby zarówno wyeliminować przemoc jak i ochronić osoby doświadczające przemocy. Należą do nich:

1. Dokumenty międzynarodowe:

- ONZ - Karta Narodów Zjednoczonych z 1945 r.,
- Powszechna Deklaracja Praw Człowieka z 1948 r.,
- Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych z 1966 r.,

- Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych z 1966 r.,
- Konwencja w sprawie eliminacji wszelkich form dyskryminacji kobiet z 1979 r.,
- Konwencja o Prawach Dziecka (1989r),
- Deklaracja Wiedeńska i Program Działań (1993r.),
- Deklaracji o eliminacji przemocy wobec kobiet z 1993 r.,
- Deklaracja Pekinńska i Platforma Działania (1995r.).

2. Dokumenty Unii Europejskiej

- Deklaracja o eliminacji przemocy wobec kobiet z 1993r.,
- Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej z 2000r.,
- Program Daphne (1997); Daphne II (2004-2007); Daphne III (2007-2013),
- Rezolucja Parlamentu Europejskiego w sprawie obecnej sytuacji oraz przyszłych działań w zakresie zwalczania przemocy wobec kobiet (2004/2220(INI)),
- Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie przemocy domowej wobec kobiet (2006/C 110/115).

3. Dokumenty krajowe

Najważniejszym aktem prawnym obowiązującym w naszym kraju jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku, gwarantująca każdemu obywatelowi ochronę przed wszystkimi rodzajami przemocy. Rozdział drugi „Wolność, Prawa i Obowiązki Człowieka i Obywatela” reguluje zasady zapewniające każdemu nietykalność osobistą i cielesną oraz stawia na ich straży władze publiczne. Przyznając każdemu prawo żądania od organów władzy publicznej szczególnej ochrony przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją. Głównym aktem prawnym, który precyzuje i określa rodzaje działań w obszarze przeciwdziałania przemocy w Polsce jest powstała w 2005 roku ustawa o przeciwdziałaniu przemocy domowej.

4. Inne akta prawne odnoszące się do zjawiska przemocy są:

- ustawa z dnia 25 lutego 1964r. kodeks rodzinny i opiekuńczy;
- ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. kodeks postępowania karnego;
- ustawa z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej;
- ustawa z dnia 26 października 1982r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi;

– Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, przyjęty Uchwałą nr 76/2014 Rady 4 Ministrów z dnia 29 kwietnia 2014 roku.

1.2. Zadania gminy w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej

Zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej są realizowane przez organy administracji rządowej i jednostki samorządu terytorialnego na zasadach określonych w przepisach ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej lub ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi chyba że przepisy niniejszej ustawy stanowią inaczej.

Do zadań własnych gminy należy w szczególności tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy domowej, w tym:

- opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej;
- prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą domową;
- zapewnienie osobom doznającym przemocy domowej miejsc w ośrodkach wsparcia;
- tworzenie zespołów interdyscyplinarnych.

1. Zasoby gminy w zakresie rozwiązywania problemu przemocy domowej w Gminie Namysłów

Gmina Namysłów w latach 2019- 2023 realizowała zadania własne gminy z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, zgodnie z ustawą z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Zespół Interdyscyplinarny powołany został w 2011 roku, a w jego skład wchodzi przedstawiciele: jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji, oświaty, ochrony zdrowia i organizacji pozarządowych. Obsługę organizacyjno-techniczną zespołu zapewnia Ośrodek Pomocy Społecznej w Namysłowie. Głównymi zadaniami ZI w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej są:

- tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy domowej,
- integrowanie i koordynowanie działań podmiotów realizujących procedurę „Niebieskie Karty”,
- ochrona ofiar przemocy w rodzinie głównie dzieci,
- praca z osobami dotkniętymi przemocą oraz z osobami stosującymi przemoc,
- prowadzenie poradnictwa, interwencji, działań informacyjno-profilaktycznych.

Dane na temat zasobów instytucjonalnych umożliwiających realizację Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie wraz z obszarami ich działania przedstawiono poniżej.

Ośrodek Pomocy Społecznej	Wczesna diagnoza, Poradnictwo, Promocja i realizacja procedury „Niebieskie Karty”, Udzielanie wsparcia finansowego i rzeczowego, Wydawanie ulotek edukacyjno-informacyjnych, Organizowanie pomocy psychologicznej dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, prowadzenie lokalnych kampanii edukacyjnych, udział w ogólnopolskich kampaniach społecznych związanych z profilaktyką przemocy i uzależnień.
Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	Realizacja działań wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi oraz ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii
Szkoły	Wczesna diagnoza, realizacja procedury „Niebieskie Karty”, realizacja projektów profilaktycznych podejmujących problematykę przemocy, udział w kampaniach edukacyjno-informacyjnych.
Policja	Realizacja procedury „Niebieskie Karty”, podejmowanie interwencji w przypadku naruszenia przepisów ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej, monitorowanie sytuacji rodziny z problemem przemocy.
Ochrona zdrowia	Wczesna diagnoza, przekazywanie informacji na temat różnych form pomocy, realizacja procedury „Niebieskie Karty”.
Zespół Interdyscyplinarny i grupy doradczo-pomocowe diagnozowanie problemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie,	podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą domową mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku, inicjowanie interwencji w środowiskach dotkniętych przemocą w rodzinie, rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym, inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc opracowanie i realizacja planu pomocy w indywidualnych przypadkach wystąpienia przemocy w rodzinie, monitorowanie sytuacji rodzin, w których dochodzi do przemocy oraz rodzin zagrożonych wystąpieniem przemocy, dokumentowanie działań podejmowanych wobec rodzin, w których dochodzi do przemocy oraz efektów tych działań.

2. Charakterystyka zjawiska przemocy domowej

2.1. Definicje przemocy

Do potrzeb naszego programu wybraliśmy definicję zawartą w ustawie z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy domowej. Zgodnie z art. 2 ustawy, przemoc domowa to jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej, w szczególności:

- narażające tę osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia lub mienia,
- naruszające jej godność, nietykalność cielesną lub wolność, w tym seksualną,
- powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące u tej osoby cierpienie lub krzywdę,
- ograniczające lub pozbawiające tę osobę dostępu do środków finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej,
- istotnie naruszające prywatność tej osoby lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej;

W szczególności przemocą domową będą działania lub zaniechania:

- narażające osobę doznającą przemocy na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia lub mienia,
- naruszające jej godność, nietykalność cielesną lub wolność, w tym seksualną,
- powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące u tej osoby cierpienie lub krzywdę,
- ograniczające lub pozbawiające tę osobę dostępu do środków finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej,
- istotnie naruszające prywatność tej osoby lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej.

Przemoc domowa jest zjawiskiem najczęściej powtarzającym się i przebiega zwykle w trzech następujących po sobie fazach:

- faza narastającego napięcia, charakteryzuje się wzrostem napięcia i natężenia sytuacji konfliktowych,
- faza ostrej przemocy, w której następuje wybuch gniewu i wyładowania agresji,

- faza "miodowego miesiąca", to okres, w którym osoba stosująca przemoc okazuje skruchę, miłość i na nowo „uwodzi” swoją „ofiara”, przeprosza, obiecuje poprawę, mówi, że to się więcej nie powtórzy. Jednak bez specjalistycznej pomocy kończy się to nawrotem przemocy spowodowanym wzrostem napięcia u sprawcy i cykl zaczyna się na nowo.

Szerokie ujęcie problemu przemocy domowej pozwala wyodrębnić trzy główne typy tego zjawiska:

1. przemoc, w której sprawcami są dorośli: tj. przemoc wobec partnerki/partnera, dziecka,
2. przemoc, w której sprawcami są dzieci: tj. przemoc wobec rodziców, rodzeństwa,
3. przemoc, w której sprawcami mogą być dorośli/ lub dzieci: tj. przemoc wobec osób w podeszłym wieku, niepełnosprawnych.

Każdy rodzaj przemocy ściśle powiązany jest z przyczynami i właściwościami tego zjawiska i jak widać na poniższym schemacie najczęściej ma swój początek w rodzinie pochodzenia, a wzorce agresywnego zachowania są przekazywane z pokolenia na pokolenie. Schemat obrazuje, że przemoc dotyczy nie tylko współmałżonków lub partnerów ale także dotyka dzieci, które przenoszą swoje agresywne zachowania na kontakty z rodzeństwem, a poza domem na kontakty z rówieśnikami w szkole i środowisku. Negatywne wzorce zachowań wyniesione z rodziny i powielane w życiu społecznym wracają do domu w postaci agresji i braku szacunku w stosunku do osób starszych.

2.2. Przyczyny przemocy

Zjawisko przemocy jawi nam się, jako problem złożony, będący wynikiem powiązania wielu różnych czynników. Wyróżnia się czynniki o podłożu:

- biologicznym – są głównie związane z cechami charakteru, ze szczególnym temperamentem, z występowaniem zaburzeń psychicznych, mikrouszkodzeniami układu nerwowego ale także ze specyfiką demograficzną, trudnościami adaptacyjnymi człowieka, nadużywaniem substancji psychoaktywnych lub też wcześniejszymi zachowaniami agresywnymi i doświadczaniem przemocy,
- środowiskowym – mogą wystąpić, gdy rodzina posiada niski status socjoekonomiczny, a dodatkowo nastąpiła izolacja społeczna rodziny (stres związany z brakiem zatrudnienia, itp.);
- społecznym – składają się na nie wzorce zachowań i stosunki z najbliższymi, rodziną, przyjaciółmi, partnerami, w szkole, w miejscu pracy, sąsiedztwie;
- kulturowym – to te, które tworzą klimat do powstania lub powstrzymania przemocy, np. normy kulturowe, społeczne, uwarunkowania historyczne;
- ekonomicznym – to te, które sprawiają, że problemy materialne rodziny przekładają się na niezadowolenie i frustracje jej członków i są niejednokrotnie ogniskiem zapalnym powtarzających się kłótni, a w konsekwencji przemocy.

Chociaż wiadomo, że przemoc domowa występuje we wszystkich grupach społecznych, niezależnie od poziomu wykształcenia czy sytuacji materialnej, to jednak problemy ekonomiczne, z którymi przez wiele lat boryka się rodzina powodują narastanie napięć i niejednokrotnie w konsekwencji siłowe ich rozładowanie. Przyczyny wpływające na zachowanie człowieka i ryzyko bycia sprawcą lub ofiarą mogą mieć różne podłoże i nasilenie. Należy jednak z całą stanowczością podkreślić, że czynniki owe zwiększają jedynie prawdopodobieństwo wystąpienia przemocy, a nie bezpośrednio decydują o jej zaistnieniu, ponieważ nie stwierdzono istnienia zależności przyczynowo- skutkowego pomiędzy czynnikami zwiększającymi prawdopodobieństwo powstania przemocy a wystąpieniem samej przemocy.

2.3. Skutki przemocy

Z licznych badań wynika, że skutki przemocy domowej są zarówno krótkoterminowe, jak i długoterminowe, czyli są odroczonymi w czasie konsekwencjami doświadczenia urazów psychicznych i fizycznych przez ofiary. Przemoc wewnątrzrodzinna przynosi negatywne skutki, nie 8 tylko dla jej członków, ale również przenosi się na całe społeczeństwo, dodatkowo generując koszty związane z systemem pomocowym. Możemy w tym zakresie wyróżnić trzy rodzaje konsekwencji, jakie powstają za przyczyną stosowania przemocy w domu. Zaliczamy do nich skutki o charakterze indywidualnym, społecznym oraz ekonomicznym.

• Skutki indywidualne

Skutki stosowania przemocy o charakterze indywidualnym odczuwają wszystkie osoby uwikłane w przemoc, a więc zarówno ofiary, świadkowie jak i jej sprawcy. Osoby doznające przemocy mogą ponieść w najtragiczniejszych przypadkach śmierć w wyniku aktu przemocy lub samobójstwa będącego skutkiem przewlekłego stresu lub depresji, mogą doznać urazów fizycznych lub trwałego kalectwa. Następstwem przemocy mogą też być zaburzenia zdrowia psychicznego, obniżenie poczucia własnej wartości i brak szacunku do siebie, co prowadzi do tego, że postrzegają siebie, jako osoby bezbronne. Skutkiem może być również uzależnienie od substancji psychoaktywnych, trudności w wypełnianiu różnych ról społecznych, ubóstwo, bezdomność. Świadkowie przemocy również są narażeni na najtragiczniejsze w skutkach urazy fizyczne (śmierć, trwałe kalectwo, ból) i psychiczne, chaos emocjonalny (zarówno miłość i nienawiść do osoby, która stosuje przemoc), trudności w nawiązywaniu kontaktów z innymi, brak zaufania do ludzi, smutek, zaburzenie poczucia własnej tożsamości utrudniające funkcjonowanie w społeczeństwie, izolowanie się, poczucie beznadziejności i odmienności, agresywność w zachowaniu. Daleko idące konsekwencje takiego stanu mogą skutkować zaburzonym procesem socjalizacji, trudnościami wychowawczymi, demoralizacją, a nierzadko sięganiem po środki uzależniające, prostytuowaniem się, konfliktami z prawem, nieprawidłowym rozwojem osobowości, skłonnościami do samookaleczenia czy próbami samobójczymi. Osoby stosujące przemoc mogą ponieść śmierć w wyniku zabójstwa w akcie samoobrony osoby doznającej

przemocy lub samobójstwa, najczęściej po zabójstwie "ofiary", mogą doznać urazów trwałego kalectwa. Skutkiem może być też odrzucenie rodziny, bezdomność, która dotyczy najczęściej osób opuszczających zakłady karne.

- Skutki społeczne

W świadomości społecznej funkcjonuje wiele mitów i stereotypów na temat przemocy w rodzinie, przy czym większość z nich jest używana, jako argument za stosowaniem przemocy lub jako jej usprawiedliwienie. Postawa ta utrudnia świadkom właściwe reagowanie i skuteczne niesienie pomocy. U osób doświadczających przemocy mogą nastąpić charakterystyczne zmiany osobowości prowadzące do upośledzenia zdolności wchodzenia w związki społeczne i deformacje tożsamości. Przemoc w „czterech ścianach” dotyka również dzieci, bezpośrednio lub pośrednio, gdy są jej świadkami. Dzieci wychowane w rodzinie, w której rozwiązuje się problemy przy użyciu siły i dominacji nie mają zaspokojonej podstawowej potrzeby, jaką jest potrzeba bezpieczeństwa. Przeżywają też wiele negatywnych uczuć: lęk, wstyd, poczucie winy. To sprawia, że często występują u nich zaburzenia emocjonalne i zaburzenia zachowania. Niektóre z nich próbują radzić sobie z negatywnymi uczuciami sięgając po środki uzależniające. Część dzieci identyfikuje się ze („silnym”) sprawcą i zaczyna się zachowywać agresywnie wobec rówieśników jak i dorosłych. W ten sposób krąg osób pośrednio dotkniętych skutkami przemocy w rodzinie rozszerza się na obce osoby. Dorosli, którzy jako dzieci doświadczali przemocy w rodzinie często mają trudności z funkcjonowaniem w roli rodzica, a to sprawia, że ich dzieci mogą mieć różnego rodzaju problemy. Krąg osób pośrednio dotkniętych przemocą rozszerza się też na następne pokolenia. Dlatego powiedzenie, „takie społeczeństwo jakie jego młodzieży chowanie” powinno być dla nas wszystkich przestrożą, która spowoduje wzrost motywacji do działań zmierzających do zahamowania przemocy.

- Skutki ekonomiczne

Przemoc w rodzinie niesie za sobą również skutki ekonomiczne, które obciążają każdego obywatela. Na skutki ekonomiczne przemocy, składają się bezpośrednio koszty związane z finansowaniem szeroko rozumianego systemu wsparcia osób uwikłanych w przemoc oraz koszty „pośrednie” wynikające z powstałych strat w wyniku niewydolności w pracy, zwolnień lekarskich, świadczeń ZUS. W tym zakresie działają następujące instytucje: Policja – wielokrotne interwencje w domach, prowadzenie procedury „Niebieskie Karty”, przyjmowanie pokrzywdzonych w komisariatach, wizyty dzielnicowych i funkcjonariuszy ds. nieletnich w miejscu zamieszkania rodzin dotkniętych przemocą, dowożenie i zatrzymanie osób stosujących przemoc w areszcie, sporządzanie wniosków do prokuratury i pism do instytucji, m.in. w przedmiocie uzależnienia, czy o wgląd w sytuację dziecka, prowadzenie dochodzeń. Służba zdrowia – leczenie ambulatoryjne i szpitalne skutków urazów doznanych w wyniku przemocy, w tym zabiegi chirurgiczne i rehabilitacyjne. Leczenie chorób psychosomatycznych i zaburzeń psychicznych. Poradnie leczenia uzależnień, oddziały detoksykacji. Pomoc społeczna –

świadczenia pieniężne, poradnictwo specjalistyczne, powadzenie grup wsparcia dla ofiar i świadków przemocy, organizacja zajęć grupowych w ramach programu korekcyjnoedukacyjnego dla sprawców przemocy domowej, praca Interwencji Kryzysowej, Zespołów Interdyscyplinarnych i grup doradczo- pomocowych, praca socjalna, prowadzenie placówek opiekuńczo- wychowawczych, placówek interwencyjnych dla nieletnich, zespołów opiekuńczych, mieszkań chronionych, ośrodków interwencji kryzysowej, specjalistycznych ośrodków wsparcia, hoteli dla ofiar i dla sprawców przemocy. Edukacja – zajęcia reedukacyjne i wyrównawcze, nauczanie indywidualne, klasy integracyjne, świetlice socjoterapeutyczne, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, specjalne ośrodki szkolno- wychowawcze, młodzieżowe ośrodki wychowawcze i socjoterapii. Zakłady karne i areszty śledcze – koszty utrzymania oraz resocjalizacji aresztowanych i skazanych sprawców przemocy domowej. Ministerstwo Sprawiedliwości – schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze; Prokuratura i Sąd (karny i rodzinny) – prowadzenie spraw, odpłacanie kuratorów; Zakład Ubezpieczeń Społecznych – zwolnienia lekarskie, renty; Pracodawcy – gorsza wydajność pracy osób, które żyją w ciągłym stresie, częsta absencja chorobowa; Urzędy Pracy – zwiększenie ilości bezrobotnych, wypłacanie zasiłków;

3. Analiza Gminy Namysłów

3.1. Skala zjawiska przemocy domowej na terenie Gminy Namysłów.

Do potrzeb oszacowania skali tego zjawiska w Gminie Namysłów zostały wykorzystane dane uzyskane z:

- Komendy Powiatowej Policji w Namysłowie,
- Ośrodka Pomocy Społecznej w Namysłowie.

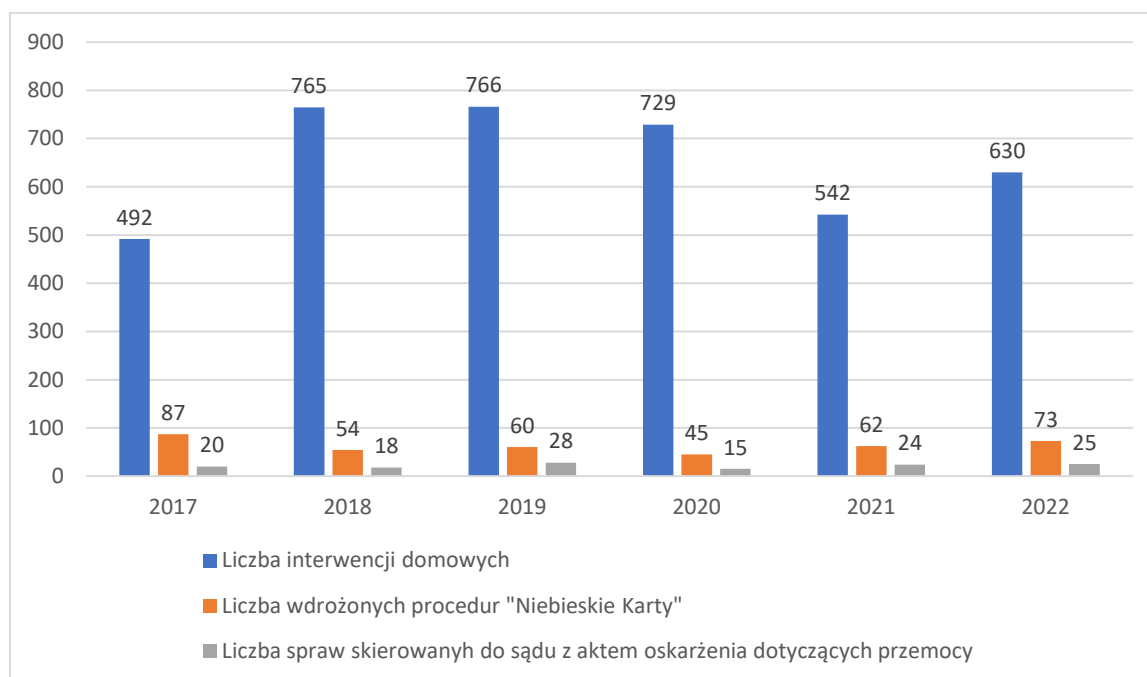
Dane te obejmują informacje o podjętych przez Policję i Ośrodek działaniach wobec sprawców przemocy domowej, w tym procedury „Niebieskie Karty”. Zestawienie obejmuje lata 2017 – 2022 oraz zakres danych w postaci:

- liczby interwencji domowych,
- liczby założonych i prowadzonych niebieskich kart,
- liczby spraw skierowanych do sądu/prokuratury,
- liczby osób pokrzywdzonych,
- liczby przyjętych zgłoszeń o przemoc,
- liczby rodzin objętych pomocą społeczną z powodu problemu przemocy w rodzinie,
- liczby Zespołów Interdyscyplinarnych,
- liczby Niebieskich Kart rozpatrzonych przez Zespoły Interdyscyplinarne.

Tabela 1. Działania podjęte przez OPS Namysłów

Rok	Liczba przyjętych zgłoszeń dotyczącej przemocy	Liczba założonych Niebieskich Kart	Liczba posiedzeń Zespołów Interdyscyplinarnych	Liczba rodzin objętych pomocą społeczną z powodu problemu przemocy domowej	Liczba spraw skierowanych do prokuratury/sądu
2017	63	63	4	78	10 Sąd 8 Prokuratura
2018	48	48	4	67	12 Sąd 10 Prokuratura
2019	62	62	4	53	40 Sąd 17 Prokuratura
2020	52	52	5	58	15 Sąd 16 Prokuratura
2021	60	60	8	167	8 Sąd 6 Prokuratura
2022	72	72	8	57	7 Sąd 10 Prokuratura

Wykres 1. Działania podjęte przez Komendę Powiatową Policji w Namysłowie

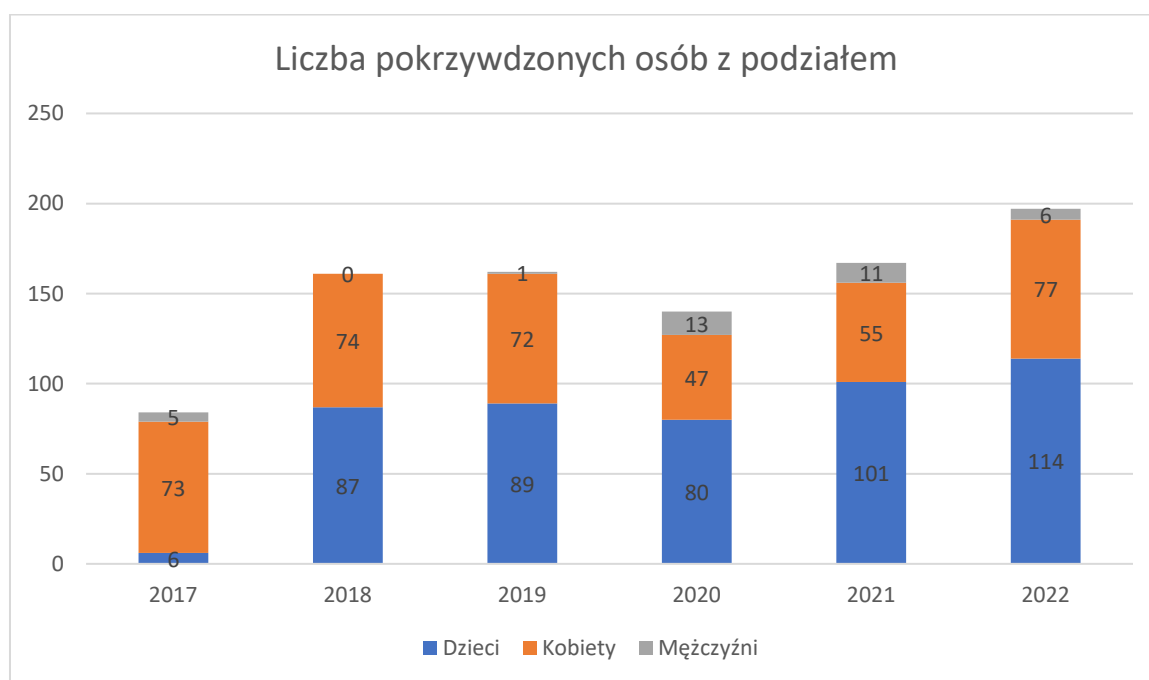
3.2. Baza pomocowa na terenie Gminy Namysłów.

Ofiary przemocy domowej potrzebują zwykle pomocy interwencyjnej, psychologicznej, prawnej, materialnej, medycznej, a także wsparcia. Dlatego tak ważna jest współpraca i przepływ informacji pomiędzy różnymi instytucjami i organizacjami zajmującymi się pomaganiem ofiarom przemocy domowej, a co za tym idzie tworzeniem koalicji lokalnych.

Do czynników sprzyjających podniesieniu skuteczności pomocy ofiarom przemocy domowej świadczonej przez różne instytucje należą:

- powołane w Gminie Namysłów Zespołu Interdyscyplinarnego i Grup Doradczo- Pomocowych składających się z przedstawicieli różnych instytucji, np. z policjanta, pracownika socjalnego, pedagoga, przedstawiciela służby zdrowia, kuratora,
- znajomość miejsc, osób, możliwości udzielania pomocy w środowisku lokalnym,
- zbieranie i przepływ informacji do poszczególnych osób i instytucji pomagających rodzinom,
- konsekwentne egzekwowanie świadczeń wynikających z zadań i kompetencji poszczególnych instytucji,
- podnoszenie kwalifikacji pracowników w dziedzinie zjawiska przemocy domowej oraz sposobów skutecznej interwencji i możliwości pomocy,
- odpowiednia dokumentacja poszczególnych przypadków, form udzielania pomocy i efektów.

Wykres 2. Osoby doznające przemocy w Gminie Namysłów.

Na terenie Gminy Namysłów działa Ośrodek Pomocy Społecznej, Komenda Powiatowa Policji, Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie. Poradnia Psychologiczno- Pedagogiczna, Punkt Konsultacyjno- Informacyjny dla Osób Uzależnionych, Ofiar i Sprawców Przemocy Domowej oraz Członków ich Rodzin, Centrum Terapii i Psychoedukacji, Świetlica Kuratorska przy Sądzie Rejonowym w Kluczborku dla dzieci objętych kuratelą sądową „Parasolka”. Wszystkie te instytucje współpracują ze sobą, oraz z Sądem i Prokuraturą w Kluczborku. W przeciwdziałaniu przemocy dużą rolę odgrywają również kuratorzy sądowi, pedagodzy szkolni, parafie oraz organizacje pozarządowe. Szeroki zakres zadań pomocy społecznej z obszaru opieki nad dzieckiem i rodziną realizowany jest przez Ośrodek Pomocy Społecznej i Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w formie pomocy asystenckiej, psychologicznej i prawnej, obsługi rodzin zastępczych, obsługi Domu Dziecka, realizacji zadań opiekuńczo-wychowawczych, czy finalnie wysoko specjalistycznego poradnictwa socjalnego.

4. Program przeciwdziałania przemocy domowej oraz ochrona ofiar przemocy domowej.

4.1. Cele programu

Główny cel programu:

Zwiększenie skuteczności działań na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej w Gminie Namysłów.

Uzasadnienie:

Program ma przyczynić się do ograniczenia skali problemu i skutków przemocy domowej dlatego też istotne jest podejmowanie kompleksowych działań ukierunkowanych zarówno na ochronę osób dotkniętych przemocą, jak i na edukowanie osób stosujących przemoc i korygowanie agresywnych postaw i zachowań.

Cele szczegółowe:

1. Zwiększenie wiedzy na temat zjawiska przemocy domowej wśród wszystkich mieszkańców Gminy Namysłów.
2. Zwiększenie skuteczności podejmowanych działań w zakresie udzielenia pomocy osobom dotkniętym przemocą poprzez wsparcie i terapię, udostępnienie wiadomości o instytucjach udzielających pomocy w sytuacjach doświadczania przemocy domowej. Współpraca instytucji oraz organizacji pozarządowych na rzecz zapobiegania przemocy domowej.
3. Zwiększenie skuteczności podejmowanych działań wobec sprawców przemocy.

4.2. Obszary działań

Cele działań i przewidywane efekty realizacji odnoszą się do obszarów:

profilaktyka – zapobieganie przemocy poprzez promowanie wartości prorodzinnych, właściwych modeli wychowawczych, rozwijanie umiejętności interpersonalnych, mediacje rodzinne,

edukacja – przekazywanie wiedzy na temat przyczyn, mechanizmów i skutków przemocy oraz informowanie o możliwościach uzyskania pomocy,

wspieranie – udzielanie szeroko rozumianego wsparcia osobom doświadczającym przemocy domowej, w tym: udzielanie pomocy psychologicznej, prawnej i socjalnej oraz zapewnienie schronienia,

interwencja – działania polegające na przerwaniu kręgu przemocy, ochronie osób doświadczających przemocy domowej oraz świadków przemocy, izolacja i oddziaływania korekcyjno-edukacyjne na osoby stosujące przemoc.

4.3. Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej skierowany jest do:

- osób doświadczających przemocy domowej tj.: dzieci, współmałżonków lub partnerów, osób starszych, osób niepełnosprawnych,
- osób stosujących przemoc domową,
- świadków przemocy domowej,
- instytucji zajmujących się pomocą domową, pracujących na rzecz dziecka i rodziny,
- organizacji pozarządowych, kościołów i związków wyznaniowych,
- społeczności lokalnej.

4.4. Harmonogram działań

Cel szczegółowy nr 1

Zwiększenie wiedzy na temat zjawiska przemocy domowej wśród mieszkańców Gminy Namysłów.

Nazwa obszaru	Kierunki działań	Rodzaje działań	Wskaźniki	Podmiot realizujący i instytucje współrealizujące	Źródło finansowania
Profilaktyka i edukacja społeczna	1.Poszerzenie wiedzy na temat zjawiska przemocy domowej	Prowadzenie analiz dotyczących zjawiska przemocy domowej	Corocznie opracowany raport dotyczący diagnozy zjawiska przemocy w rodzinie na terenie Gminy Namysłów	- OPS - Policja - PCPR	Działania będą realizowane w ramach wydatków zaplanowanych na dany rok we właściwych częściach budżetowych
	2.Organizowanie kampanii, konferencji dotyczących problematyki przeciwdziałaniu przemocy domowej	Prowadzenie lokalnych kampanii społecznych, które obalają mity i stereotypy na temat przemocy w rodzinie, usprawiedliwiającej jej stosowanie; opisują mechanizmy przemocy w rodzinie oraz jednoznacznie wskazują na ich społeczną szkodliwość i społeczno-kulturowe uwarunkowania; promują metody wychowawcze bez użycia przemocy i informują o zakazie stosowania kar cielesnych wobec dzieci przez osoby wykonujące władzę rodzicielską oraz sprawujące opiekę lub pieczę; promują działania służące przeciwdziałaniu przemocy domowej, w tym ochronie i	Ilość zorganizowanych konferencji na terenie powiatu namysłowskiego; ilość kampanii w lokalnych mediach	- OPS - PCPR - Policja - Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Namysławie	Działania będą realizowane w ramach wydatków zaplanowanych na dany rok we właściwych częściach budżetowych oraz według liczby pozyskanych środków z zewnątrz.

		pomocy dla osób doznających przemocy oraz interwencji wobec osób stosujących przemoc.			
	3. Realizacja programów profilaktycznych skierowanych do dzieci i młodzieży szkolnej	Prowadzenie programów skierowanych do dzieci i młodzieży, które będą kompleksowo informować o: zjawisku przemocy, o wskaźnikach rozpoznawania stosowania przemocy, o możliwościach i instytucjach udzielających pomocy ofiarom przemocy na terenie Gminy Namysłów.	Liczba zrealizowanych programów; liczba dzieci i młodzieży biorących udział w programach; liczba szkół realizujących programy profilaktyczne.	- OPS - PPP -pedagogzy szkół na Gminy Namysłów - Policja - PCPR	Bez nakładów finansowych.
	4. Podniesienie poziomu wiedzy i świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków przemocy w rodzinie; zmiana postrzegania przez społeczeństwo problemu przemocy w rodzinie	Współpraca pomiędzy organami samorządu terytorialnego a kościołami lub związkami wyznaniowymi na terenie powiatu namysłowskiego, w celu wprowadzenia elementów edukacji na temat zjawiska przemocy w rodzinie w ramach działania poradni prowadzonych przez kościoły lub związki wyznaniowe	Liczba podjętych inicjatyw; liczba osób, którym udzielono informacji dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie	Jednostki gminne we współpracy z kościołami i związkami wyznaniowymi oraz organizacjami pozarządowymi na terenie Gminy Namysłów	Bez nakładów finansowych.

		lub do programów nauk przedmałżeńskich			
	5. Poprawa jakości systemu działań profilaktycznych	Prowadzenie poradnictwa, w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych, alternatywnych wobec stosowania przemocy metod i kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą oraz w stosunku do grup ryzyka, np. małoletnich w ciąży.	Liczba placówek prowadzących poradnictwo w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie; liczba programów; liczba osób, którym udzielono porady.	- Urząd Miejski w Namysłowie - OPS - organizacje pozarządowe na terenie powiatu - kościoły i związki wyznaniowe	Działania będą realizowane w ramach wydatków zaplanowanych na dany rok oraz według liczby pozyskanych środków z zewnątrz.

Cel szczegółowy nr 2

Zwiększenie skuteczności podejmowanych działań w zakresie udzielenia pomocy osobom dotkniętym przemocą poprzez wsparcie i terapię, udostępnienie wiadomości o instytucjach udzielających pomocy w sytuacjach doświadczania przemocy domowej. Współpraca instytucji oraz organizacji pozarządowych na rzecz zapobiegania przemocy w rodzinie.

Nazwa obszaru	Kierunki działań	Rodzaje działań	Wskaźniki	Podmiot realizujący i instytucje współrealizujące	Źródło finansowania
Wspieranie oraz ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą domową	1. Rozwój infrastruktury instytucji samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy	Utworzenie i funkcjonowanie zespołów interdyscyplinarnych;	liczba utworzonych zespołów interdyscyplinarnych; liczba posiedzeń zespołów interdyscyplinarnych; liczba osób objętych pomocą zespołów	- OPS - Policja	Działania będą realizowane w ramach wydatków zaplanowanych na dany rok

	osobom dotkniętym przemocą domową oraz wypracowanie zasad współpracy		interdyscyplinarnych; liczba rodzin objętych pomocą zespołów interdyscyplinarnych; liczba utworzonych grup roboczych; liczba posiedzeń grup; liczba osób objętych pomocą grup roboczych; liczba rodzin objętych pomocą grup roboczych		
	Rozbudowa sieci i poszerzenie oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą domową, w tym: punktów konsultacyjnych dla osób dotkniętych przemocą domową, ośrodków wsparcia dla osób dotkniętych przemocą domową, domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, ośrodków interwencji kryzysowej, innych placówek świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą domową		Liczba utworzonych w danym roku punktów konsultacyjnych dla osób dotkniętych przemocą domową, ośrodków wsparcia dla osób dotkniętych przemocą domową, specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy domowej, domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, ośrodków interwencji kryzysowej, innych placówek świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą domową; zakres i rodzaj świadczonych usług przez ww. Placówki; liczba	- OPS - PCPR	Działania będą realizowane w ramach wydatków zaplanowanych na dany rok oraz według liczby pozyskanych środków z zewnątrz.

			osób korzystających z oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą domową		
	2. Upowszechnianie informacji i edukacja w zakresie możliwości i form udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą domową	Upowszechnianie informacji w zakresie możliwości i form uzyskania m.in. pomocy: medycznej, psychologicznej, prawnej, socjalnej, zawodowej i rodzinnej. Opracowanie i realizacja zajęć edukacyjnych kierowanych do osób dotkniętych przemocą domową w zakresie podstaw prawnych i zagadnień psychologicznych dotyczących reakcji na przemoc domową	Liczba opracowanych i upowszechnianych materiałów informacyjnych; liczba lokalnych kampanii społecznych; liczba zajęć dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie; liczba osób uczestniczących w zajęciach	- OPS - PCPR	Działania będą realizowane w ramach wydatków zaplanowanych na dany rok oraz według liczby pozyskanych środków z zewnątrz.
		Tworzenie i zwiększanie zakresu działania oraz dostępności do lokalnych telefonów interwencyjnych lub informacyjnych dla osób dotkniętych przemocą domową	Liczba wykonanych telefonów interwencyjnych; czas dostępności telefonu; liczba rozmów i interwencji	- OPS - PCPR - Policja	Działania będą realizowane w ramach wydatków zaplanowanych na dany rok oraz według liczby pozyskanych środków z zewnątrz.
		Opracowanie i realizacja programów	Liczba programów terapeutycznych dla osób	PCPR - OPS-y - PPP - organizacje pozarządowe	Działania będą realizowane w ramach wydatków

		terapeutycznych i pomocy psychologicznej dla osób dotkniętych przemocą domową	dotkniętych przemocą domową; liczba uczestniczących w programie terapeutycznym osób dotkniętych przemocą domową liczba osób, które ukończyły programy terapeutyczne; liczba grup terapeutycznych; liczba grup wsparcia	- organizacje kościelne	zaplanowanych na dany rok oraz według liczby pozyskanych środków z zewnątrz.
--	--	---	---	-------------------------	--

Cel szczegółowy nr 3

Zwiększenie skuteczności podejmowanych działań wobec sprawców przemocy.

Nazwa obszaru	Kierunki działań	Rodzaje działań	Wskaźniki	Podmiot realizujący i instytucje współrealizujące	Źródło finansowania
Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc domową	1. Interwениowanie oraz reagowanie właściwych służb na stosowanie przemocy domowej	Stosowanie procedury „Niebieskie Karty” przez uprawnione podmioty	Liczba sporządzonych „Niebieskich Kart” przez przedstawicieli poszczególnych podmiotów wszczynających procedurę; liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty”; liczba spraw zakończonych w wyniku ustania przemocy domowej; liczba zakończonych postępowań w sprawach związanych z przemocą domową poprzez sporządzenie	- OPS - Policja - służba zdrowia - szkoły	Działania będą realizowane w ramach wydatków zaplanowanych na dany rok

			aktu oskarżenia;		
		Zapobieganie kontaktowania się osób stosujących przemoc domową z osobami dotkniętymi przemocą poprzez: zatrzymywanie osób stosujących przemoc domową; stosowanie przez prokuratora oraz występowanie do sądu o zastosowanie wobec osoby stosującej przemoc domową środków zapobiegawczych, w szczególności w przedmiocie dozoru policji z zakazem kontaktowania z osobą dotkniętą przemocą domową, a także nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą, ewentualnie tymczasowego aresztowania; występowanie do sądu o zastosowanie wobec osób stosujących przemoc domową środków karnych lub probacyjnych polegających na obowiązku powstrzymywania się od przebywania w określonych miejscach, kontaktowania się lub zbliżania do pokrzywdzonego, zakazie przebywania w określonych miejscach,	Liczba zatrzymań sprawców przemocy w rodzinie; liczba zastosowanych środków zapobiegawczych; liczba złożonych wniosków do sądu o zastosowanie środków zapobiegawczych; liczba wniosków do sądu w przedmiocie zastosowania środków karnych lub probacyjnych; liczba wniosków kuratorów sądowych o zastosowanie przez sąd środków probacyjnych na etapie postępowania wykonawczego; liczba orzeczeń sądowych uwzględniających ww. wnioski w postępowaniu wykonawczym	-Policja - Sąd -Kuratorzy sądowi	Bez nakładów finansowych

		opuszczenia przez sprawcę lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym			
2. Realizowanie wobec osób stosujących przemoc domową programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych zmierzających do zaprzestania przemocy domowej		Opracowanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową w warunkach wolnościowych	liczba edycji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, psychologiczno-terapeutycznych; liczba osób biorących udział w programie; liczba osób,	- PCPR	Bez nakładów finansowych.
		Zwiększanie udziału osób skazanych przez sąd za przemoc domową w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych i psychologiczno-pedagogicznych poprzez wzrost liczby wniosków kierowanych do sądu w tym przedmiocie	liczba wniosków prokuratora i kuratorów sądowych o zastosowanie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych; liczba wniosków prokuratora i kuratorów sądowych o zastosowanie oddziaływań korekcyjnoedukacyjnych w toku postępowania wykonawczego; liczba wniosków dyrektorów zakładu karych do sadu penitencjarnego o nałożenie obowiązku uczestnictwa skazanego w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych po odbyciu kary, w przypadku udzielenia warunkowego przedterminowego zwolnienia, jeżeli skazany nie został objęty	- prokuratura - kuratorska służba sądowa	Bez nakładów finansowych.

			takim programem w trakcie pobytu w zakładzie karnym		
--	--	--	--	--	--

4.5. Przewidywane efekty realizacji programu

Poprzez realizację celów programu zakłada się osiągnięcie następujących rezultatów:

- zmiana postaw społecznych wobec zjawiska przemocy domowej,
- podniesienie poziomu wiedzy dzieci, młodzieży i dorosłych w zakresie przyczyn i skutków stosowania przemocy domowej,
- promowanie metod wychowawczych bez użycia przemocy,
- wzrost liczby placówek udzielających pomocy ofiarom przemocy domowej w tym placówek całodobowych,
- spadek liczby rodzin, w których występuje przemoc,
- zintensyfikowanie i podniesienie jakości działań w stosunku do osób stosujących przemoc domową,
- zwiększenie dostępności do pomocy specjalistycznej osobom i rodzinom doświadczającym przemocy.

4.6. Realizatorzy programu

Działania dotyczące przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony ofiar przemoc powinny być prowadzone we wszystkich jednostkach na terenie Gminy Namysłów, które w ramach swoich działań zajmują się ochroną, czy też wsparciem rodzin i ich członków. Niezbędna jest chęć współpracy między osobami i instytucjami działającymi we wskazanym obszarze.

W pracy należy stosować się do zasad:

a) interdyscyplinarności, zgodnie z którą wszelkie działania na rzecz pomocy rodzinie powinny być planowane i wdrażane przez specjalistów o różnych zawodach, będących przedstawicielami różnych instytucji i organizacji; kluczowa jest praca zespołowa i współpraca,

b) kompleksowości, z uwagi na fakt, iż przemoc jest zjawiskiem złożonym i wieloaspektowym.

Instytucjami realizującymi działania w ramach Programu Przeciwdziałania Przemocy oraz Ochrony Ofiar Przemocy Domowej w Gminie Namysłów są:

1. Ośrodek Pomocy Społecznej w Namysławie,
2. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Namysławie,
3. Komenda Powiatowa Policji w Namysławie,
5. Sąd Rejonowy w Kluczborku,
6. Prokuratura Rejonowa w Kluczborku,
7. Placówki oświatowe,

8. Organizacje kościelne i pozarządowe działające na rzecz rodziny,
9. Zakłady Opieki Zdrowotnej,
10. Poradnie ds. Uzależnień.

4.7. Monitoring i sprawozdawczość

Monitoring programu będzie polegał na zbieraniu danych dotyczących zrealizowanych zadań od podmiotów zaangażowanych w jego realizację, przez koordynatora tj. Ośrodek Pomocy Społecznej w Namysłowie, w celu oceny, czy osiąga on założone cele. Przedmiotem ewaluacji będzie skuteczność podejmowanych działań, głównie w oparciu o analizę osiągniętych wskaźników. Dyrektor Ośrodka Pomocy Społecznej w Namysłowie będzie przedkładał Radnym Gminy Namysłów roczne sprawozdania z realizacji Programu, które będą stanowiły integralną część corocznego sprawozdania z działalności Ośrodka Pomocy Społecznej w Namysłowie.

Uzasadnienie

Gminny Program przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej na lata 2023-2027 opracowano na podstawie art. 6 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz. U. z 2021 r. poz. 1249, z 2023 r. poz. 535, 1606) w myśl, którego gmina zobowiązana jest do opracowania i realizacji gminnego programu przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej. Poprzedni program uchwalony został na lata 2017 - 2022. Wobec powyższego podjęcie niniejszej uchwały jest uzasadnione.

Projektodawca: Burmistrz

MJ